

Juridiska fakultetsstyrelsen
Universitetslektor Yana Litins'ka
Professor Titti Mattsson

Justitiedepartementet

Remiss: EU-kommissionens förslag till förordning och rådsbeslut om skydd för utsatta vuxna

Ju2023/01655

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som har anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande. Ytrandet har utarbetats av universitetslektor Yana Litins'ka och professor Titti Mattsson.

Föreliggande remiss rör Europeiska kommissionens förslag till dels Europaparlamentets och Rådets förordning om behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av åtgärder samt samarbete i frågor som rör skydd för vuxna, COM(2023) 280 final, dels Rådets beslut om bemyndigande för medlemsstater att i Europeiska unionens intresse bli eller förbli parter i konventionen av den 13 januari 2000 om internationellt skydd för vuxna, COM(2023) 281 final.

Dessa förslag syftar till att ge gränsöverskridande skydd för vuxna personer som på grund av nedsatt eller bristande personlig förmåga inte kan försvara sina intressen. I förhållande till nationell lagstiftning omfattar förslaget både åtgärder av civilrättslig karaktär och åtgärder som betraktas som offentligrättsliga enligt nationell lagstiftning (se Artikel 2 i förslaget till förordningen). Ett exempel på det senare är att den föreslagna förordningens tillämpningsområde omfattar beslut om placering av den vuxne på en institution eller någon annan plats där skydd kan tillhandahållas, såsom sluten psykiatrisk tvångsvård eller äldreboende. Detta kommer att medföra utmaningar när det gäller placeringar av personer med nedsatt eller bristande personlig förmåga vid sådana institutioner, även rörande akuta insatser. Sverige har tidigare ställts inför liknande utmaningar gällande omhändertagande av barn tillhörande EU-medborgare för vård enligt lagen om vård av unga (1990:52, LVU), vilket ledde till införandet av 6 a § LVU, och liknande utmaningar kan förväntas i samband med realiserandet av föreliggande förslag.

Det är väsentligt att betona att utredningen innehåller en snäv och ofullständig analys av de krav som ställs enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD). Det är uppenbart att konflikter mellan den föreslagna förordningen (och till och med Haagkonventionen) och CRPD kommer att uppstå. Samma typ av analys har tidigare framlagts av Gerard Quinn, Specialrapportör för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, och Claudia Mahler, Oberoende expert för äldre personers mänskliga rättigheter i två

gemensamma uttalanden daterade den 8 juli 2021 och den 2 augusti 2023. Dessa konflikter är uppenbara när det gäller frågor om hur man ser på stöd. Enligt CRPD och enligt gängse svensk nationell lagstiftning anses stöd vara frivilliga åtgärder, medan förordningen och Haagkonventionen kan inkludera tvångsåtgärder samt möjligheter till rättsliga ingripanden för att skydda individen.

CRPD är ett dokument som EU saknar befogenhet att besluta om när det gäller frågor som rör en individs förmåga att fatta beslut, hur skyddsåtgärder definieras och vilka skyddsåtgärder som kan tillämpas. Detta kan förklara varför analysen av CRPD-bestämmelserna och dess konsekvenser är ofullständig i förslaget. Själva förslaget innehåller ingen definition av vilka personer som behöver skydd och vilka skyddsåtgärder som ska tillämpas. I stället innebär det att svenska myndigheter, inklusive domstolar, kommer att tillämpa utländsk lagstiftning i dessa frågor.

Svensk lagstiftning har tidigare ansetts vara en förebild för implementeringen av CRPD, främst på grund av avsaknaden av möjligheter till rättsliga ingripanden och det omfattande antalet frivilliga stödinsatser som föreskrivs enligt nationell lag. Lagstiftning i andra rättssystem är ofta mindre progressiv, och sådan lagstiftning kommer nu att kunna tillämpas i Sverige. Artikel 10 i den föreslagna förordningen innehåller inga möjligheter att neka erkännande, och detta kan innebära att erkännandet kommer att strida mot CRPD. Förslaget riskerar att leda till dels en ökad fragmentering av tillämplig nationell lagstiftning, delskonflikter mellan CRPD och Haagkonventionen/nationella rättssystem. De föreslagna ändringarna kommer därmed sannolikt att utsätta Sverige för ytterligare kritik från CRPD-kommittén.

Sammanfattningsvis konstaterar Juridiska fakultetsstyrelsen att det finns grund att ställa sig tveksam till såväl förslaget till EU-förordningen som förslaget till rådsbeslut.

Enligt delegation

Yana Litins'ka

Titti Mattsson